

სალიტერატურა და სამეცნიერო ნახაბებიანი ზაზათი. ზაგონის ყოველ კვირადღეს.

№ 50

ნოემბერი, 26 1895 წ.

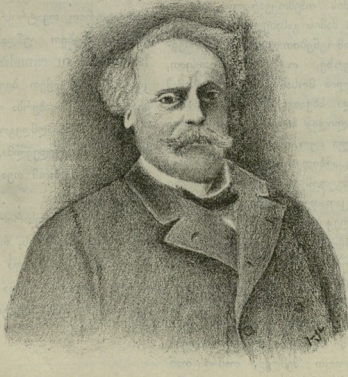
№ 50

შინაარსი: ალექსანდრე დიუმა, გრ. დ. — სხვა და-სხვა ამბები. — ზოგიერთი ფიქრი, რომელიცაა. — თვალუბო! ლექსი, აკაცია. — საუერადღებო ამბები. — ბასიარევი ისტორიული მოთხრობა (შეშდები) აკაცია. — ქველბურა ლექსი (გრეგოლ მუნ-რანსის მიერ თქმული) — ჭრილ-კანეთის შეერთების ისტორიიდან (შეშდები), ა. გარსევან-შვილიძე. — მუცელა (შეშდები) ვა-ე-ფსევლა. — განცხადებანი.

ალექსანდრე დიუმა

ნლათ გადაცალღ-
ბული ალექსანდრე
დიუმა იყო სახელ-
განთქმული მწერალი, „უკე-
დაეთა თანა“ ჩარიცხული,
ესე იგი საფრანგეთის აკა-
დემიის მიერ წევრათ არ-
ჩეული, სადაც ორმოცი
„უკედავი“ ითვლებო. დე-
და მისი იყო უბრალო პა-
რიველი მუშა დედაკაცი,
ხოლო მამა — წარჩინებული
მწერალი, წარმომადგენე-
ლი ეგრეთ წოდებული „სა-
ბულივარი“ რომანისა. ესე-
ნი არ იყენ კანონიერათ
შეუღლებულნი, ასე რომ
ალექსანდრე „უკანონოთ“
ითვებოდა. ამ გარემ რე-
ბამ თვალსაჩინო დალი და-
სხვა თემოყარე ახალგაზ-

დას და თვე-სებური ფე-
რი მისცა მის ლიტერა-
ტურულ მოღვაწეობას.
ალექსანდრე ეცადა, რომ
მამას კანონიერ შეილათ
ეცნო. სურვილიც მალე
აუსრულდა. ამ დღიდან
მამა-შვილი შეიქმნენ ვა-
ნსურელ მეგობრებათ.
მამის სიკაცხლეშივე
გაეთქვა სახელი შვილის
და რადგანაც ორივეს
ალექსანდრე ერქვათ, ამ-
იტომ ერთს ეძახდენ დი-
უმა — მამას, მეორეს დი-
უმა — შვილს. მამა სწერ-
და როგორც ღრამებს,
ისე რომანებს; ყოველივე
მის ნაწარმოებს აკლდა
ის ფსიხოლოგიური ანა-
ლიზი, რომელიც ასე
ინერხებოდა შვილს. მა-
მას სიკაცხლეშივე აუ-
ტყდენ ზოგიერთი მწერ-
ლები და სხვა-და-სხვა

ალექსანდრე დიუმა-შვიდი.

თხზულების მითვისებას სწამებდნენ, მაგრამ ეს საქოქმანო საკითხი ძნელი გადასწყვეტია მით უფრო, რომ დიუმა—მამის ყოველ თხზულებაში იხატება იმის პიროვნება, მისი სიმპატიკა და ანტიპატიკა.

ერთს დროს დიუმა—მამა ისე იყო განთქმული და ისე მოსწონდა საფრანგეთის საზოგადოებას მისი ნაწერები, რომ რამდენიმე ხანს ვიქტორ გიუგოც კი დაჩრდილია. მამა, სხვათა შორის, კარგი მოგზაური იყო. მის სამგზავრო წერილებს არა ერთხელ დაუტყბია მკითხველი საზოგადოება. საქართველოშიაც ყოფილა ალექსანდრე დიუმა—მამა. მკითხველს ესმოცება, რასაკვირველია, განსვენებული იფანე კერესელიძის ნაამბობი, „თბილისში ყოფნის დროს დიუმამ მკითხა, — იტყუადა ხოლმე ღიმილით ნეტარს სხენებულს „სკისტის“ რედაქტორი, ჩამდენი ხელის მომწერი ჭყავსო თქვენს ჟურნალს და მე, ჩემი საზოგადოება რომ არ შემერსებინა, ტყუილი ვიკადრე და ხელის მომწერთა რიცხეს კარგა ბლომით მივუმატე“. საქართველოში მოგზაურობა დიუმას ცალკე წიგნით აქვს დასტამბული, რომელსაც ჰქვია „Caucase“. დიუმა—მამამ აუარებელი რიცხვი რომანებისა და მოთხრობებისა დაწერა. ამან დატოვა აგრეთვე შესანიშნავი მემორანგები, სადაც დაწერილებით და გულ-ახილათ მოგვიხირობს თავისას და შეილის თვ-გადასავალს; შეილთან ხომ, როგორც ვიცით, დიდ მგობრულ განწყობლებშია იყო. ერთს ამხვს მოგვიხირობენ ამათ შესახებ. დიუმა—მამა ძლიერ შევერტეპანი სახის მექონე იყო, თურმე. საკვირველიც არ არის, იგი ზანგის შთამომავლობას ეკუთვნოდა. შეილმა მამის თამოყვარობა იცოდა და ერთ საზოგადოებაში მამის გასახლებლათ იხუმრა: „მამაჩემი დიდი სამომენებით დაჯდებოდა თერთან თავის ეტლის კოფზე, ოღონდ კი ვთქვათ, რომ დიუმას ზანგი ჰყოლია მოსამსახურეთა“. მამამ ბევრი ცინა, თურმე, და სხვათა შორის, თქვა: მე მრწამსო, რომ ჩემი შეილიდან ჩინებული მწერალი გამოვაო. ამ კაცის შეილი იყო ის „უკვადვი“ მწერალი, რომელიც დიდის ამბით დასაფლავა ამ დღეებში დიდებულმა საფრანგეთის ერმა. ალექსანდრე დიუმა—შეილი დაიბადა მკათათვის 28-ს 1824 წელს. სწავლა დაამთავრა „კოლეჟ ბურბონში“. ჯერ ისევ თერამტიკა წლისა იყო, როცა დრო-გამოშვებით გამოცემებში წერდა ლექსებს. 1847 წელს მან გამოცა ლექსთა კრებული, რომელსაც სათაურათ „სიჭაბუკის ცოდებნი“ ამოუჩინა. ამ ლექსებს შემდეგ მან მიყო ხელი წერილი მოთხრობების და ამბების წიკრას. მის პირველ თხზულებებში საკმაოთ ძლიერ იხატება მამის ზე-ვატენა. მხოლოთ შემდეგ, თან-და-თან მოიშორა ახალგაზდა მწერალიმა ყოველივე გარემე

ვატენა და დაადგა თავის გზას: ალექსანდრემ დაიწყო ფსიხოლოგიური დრამების წერა და ამით ისეთი სახელი მოიხვეჭა, რომ გადააჭრბა თავის მამას. საზოგადოთ სალიტერატურთა კრიტიკამაც შეილი მამაზე ვაკილებით მაღლა დააყენა. რითი აიხსნებოდა ეს მოვლენა, რა უნდა ყოფილიყო მიზეზათ ამ საყოფლოთა თანაგრძობისა? სწორით ის, რომ თავის დრამებში დიუმა ეხებოდა იმისთანა კითხვებს, რომელიც ფრიად აინტერესებდა თანამედროვე საზოგადოებას; ის შეებო ოჯახს, საზოგადოა წეს-წყობილებას. თავის აზრებს ისეთი ნიჭით და საოცარი გავედულობით გამოსთქვამდა, რომ იტყუებდა მკითხველს. ძვირათ, თუ რომელიმე მწერალს იმისთანა აყალ-მყალი გამოაწვიოს თავის ნაწერებით, როგორც ალექსანდრე დიუმამ თავის დრამებით ალაპარაკა მკითხველი საზოგადოება. დაუსრულებელი კამათობა ატყდა. მეტადრე ეს უნდა ითქვას „La Dame aux camélias“-ზე — იმ რომანზე, რომელიც შემდეგ დრამათ გადააკეთა ავტორმა. ქართულ თეატრში მოსიარულეს, რასაკვირველია, უნახავს ეს დრამა „მარგარიტა გოტიე“-ს სათაურით. ჩემი სახიობის დამამშვენებელის ეფემია მესხის გონიერულმა და ხელოვნურმა მარგარიტას როლის ასრულებამ დრამა შთაბეჭდილება იქონაა ერთხელვე საზოგადოებაზე და სამუდამოთ მოუბოვა სახელი ჩემში ამ ჩინებული პიქსის ავტორს. დიდი დავიდარბა გამოიარა ახალგაზდა დრამატურგმა, ვიღრე თავის დრამის პირველ წარმოდგენას გამართავდა. „სასიტორიო თეატრის“ პატრონი, სადაც დიუმა—მამის მეოხებით უნდა პირველათ წარმოადგინათ La Dame au camélias, ეალეებში ჩავარდა და გაკატრდა. მას აქეთ ბევრი ეწვალა დიუმა, მაგრამ ეერსად ეერ მოახერხა იმის სტენაზე დაღვმა. ამ დრამას ისეთი წინააღმდეგობა გამოუტყდა, რომ ერთმა თეატრის მყიდველმა, მხოლოთ ინიტომ მიანება თავი ყიდვას, რომ თეატრის წიგნთ-საკცეში დიუმას პიქსა ნახა.

მეორე იმპრესარიომ მთლათ გაციონილი დატბრუნა პიქსა ავტორს, როცა ის პასუხის შესატყობათ მივიდა მასთან. ასე და ამ წვალეებში იყო იმედ-მიხილი ავტორი, როცა ერთმა მისმა მეგობარმა, სახელდაბ ბიუფემ, თეატრი „კოდევილი“- შეიძინა.

გწ. ა.

(შემდეგა ოქნება)

სხვა-და-სხვა ამბები

ვალ ორშაბათს, „თბილისის სობრანიის“ არ-ის დანიშნული კონცერტი მომავალ ღვთის „შკოლის სასარგებლოთ, გამოჩენილი ეიოლო-ნიჩელისტი პორტენის მონაწილეობით. იმედი უნდა ვიქონიოთ, რომ ქართველობა ყურადღებას არ მოაკლებს და თავისი წყლილით შეეწევა ამ ფრიალსა-ქირო საქმეს. მგონი, რომ ყველამ იცის ჩვენ საზო-გადოებაში რა გაკირვებით გროვდება ფულები, მა-გრამ ქალებმა მაინც 13000 მანეთამდე შეაგროვეს ამ ქექს წელწაღში. ჯერ კიდევ ბევრა ჯაფა და გაკირვება მოვლით ამით, სანამ განძახული საქმე დაგვირგვინდება, იმიტომ უფრო, რომ არც ჩვენი სათავად-აზნაურო ბანი და არც მისი „შკოლის კო-მიტეტს“ ჯერ არ ზრუნავენ ამ საქმეზე. ეს უფრო ნათლათ ჩანს იქიდან, რომ გარდა „წინამძღვარიანთ კარის“ შკოლისა ოძისში და სერაშიც აპირებენ ე-ყებისათვის სამეურნეო სასწავლებლების გამართვას და სათავად-აზნაურო შკოლისთვისაც შენობის აგებას. ქალების წრემ 13000 მ. ვადასცა სათავად აზნაურო „შკოლის კომიტეტს“ შესანახავათ და სრული იმე-დი გვაქვს, რომ არაუინ შეეცემა ამ ფულს და უძ-რავ თანხათ იქნება, სანამ ქალებს უფრო უკეთესი დრო დაუდგებოდესთ.

***

ჩვენ შევიტყუეთ, რომ ბ-ნ ა. თუთაევს სახალ-ხო თეატრის გასამართავათ უსასყიდლოთ დაუთმია მიხაილოვის ქუჩაზე თეატრისთვის და სახალხო კითხვებისთვის შეენიერათ მოწყობილი შენობა.

***

გავლილ კვირას მესამეთ იყო გამართული სა-ხალხო წარმოდგენა ავქალის ქუჩაზე და ღამის მე-თორმეტე საათზე დაიშალა ხალხი. აქ არ შევიცი-ლია არ აღენიშნათ, რომ ძალიან უხერხულია მუ-შა ხალხისთვის, რომელიც მეორე დღეს განთიადი-სას უნდა ადგეს სამუშაოთ, ასე გვიან სახლში დაბ-რუნება. თუ გვიანა, რომ ხალხმა ისარგებლოს—წა-რმოდგენები ხუთ საათზე გვიან არ უნდა დაინიშნოს. კარგი იქნება, რომ ამას ყურადღება მიაქციოს ჩვე-

ნმა დრამატ. საზოგ. და თხოვოს იმ „კომისიას“ რომელსაც მისცა 150 მ. რომ ამ „კომისიამ“ და-უთმოს კვირობით ოთხი ან ხუთი საათიდან შენობა და არა შეიდი საათიდან. რადგან შემოსხნებულ „კო-მისიას“ აქვს უმთავრეს მიზნათ რუსულ ენაზე სახ-ლხო კითხვების გამართვა, ადვილათ შეიძლება ეს კითხვები ოთხ-ხუთ საათამდე გაათავონ.

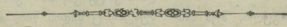
***

შემოსხნებულ „კომისიას“ ქართ. შორის წე-რა-კით. გამეგ. საზოგადოებისაგანაც უთხოვია შენო-ბის გადასაკეთებლათ 100 მ. იმ პირობით, რომ თუ წერა-კით. საზ. მმართველობა გამართავს კით-ხვებს „კომისია“ შენობას დაუთმობს. მმართველო-ბას გაღწეუყვეტია ხუთი თუნის მიცემა, ეს გვაგო-ნებს ერთ ანდაზას: „ღეინო არსად იყო და ეშმაკები ტყეებს აღბობდნენო“.

***

დასავლეთ საქართველოში დიდი უხედურება მოახდინა ამ წყალ-დილობამ, რომელიც ჯერ კიდევ ვერ გამოჩეყულა და ცნობაში ვერ მოუყვანიათ. მაგრამ ახლა აქა-იქ ჩვენ ცოტ. ცოტათ გვესმის ამბავი. ქვემო რაჭისათვის, ზომ რასაკვირველია, დიდი ზარალი მო-უყია და ზემო რაჭაშიც წამოსულა მთა ზევათ და რამდენიმე მოსახლე დაუტარია. ამას გარდა საზოგა-დლოთ ამ საუხედურო წყალდილობამ ამოთ-მორ-წმუნებაც გამოიწვია. აი, რა ხმა დადის საერთო იმერეთში:

ვითომ დავით და კონსტანტინე ზოგიერთებს სიზმარში გამოცხადებოდეს და ებრძანებოის: „რო-გორ გახედეთ, რომ ჩემ წმიდა კუბოს შეეხეთ და უცხოელების უწმინდურ ვერცხლზე გამცვალეთო! ეს ვთქვათ კიდევ არაფერიო, სასოებითა და კი გუ-ლით ჩაიდინეთ ეგ საქმე მაგრამ იმაზე რადას იტ-ყვით, რომ აღარც ქართული წირვაა თქვენთვის, აღარც ლოცვა, აღარც გალობისა და სამოციქულო-სახარების კილო, უკილოთა და უკრძნობელათ რომ ბღავითო! აღარც მარხვაა თქვენთვის და აღარც ფი-ცია. ჩახედეთ გონებაში, რომ სხვა უარესი არ და-გემართოსთო“.

ზოგიერთი ფიქრი.

(„ივერია“ № 247).

უსეთის ნიჭიერი სატირიკოსი სალტკოვი ამბობდა, რომ ყოველ-დღიური განვითარების მიოცა ჩემზე ფრიად მძიმე შთაბეჭდილებებს ნიზახდის ხალხი: „სწორეთ სულელი ვინმე შემოვიდა ოთახში; შემოვიდა, დაჯდა და დაილულულა“. მსგავს მდგომარეობას განვიცდიო ჩვენც, თქვენი უმორჩილესი მონა, როდესაც რუსეთიდან მოსულ განვითარების მივიღებთ... არა... იქონიეთ სულგრძელობა და მოგვიტყვეთ... როდესაც ჩვენი ქართული ყოველ-დღიური განვითარება „ივერია“ ჩავიყვარდებო ხოლმე ხელში. ვადავლოთ, გვინდა, ძალიან გვინდა რომ წავიკითხოთ იქ. ვკითხულობთ... ქალაქის გუშინ-წინდელ ამბებს. რომელიც თფლისის გუშინდელ რუსულ განვითარებაში იყო დაბეჭდილი, „ივერია“ დღეს უნებებია იმ განვითარებებიდან ვადმოთარგმნა. „ივერია“ თარგმნის „ჟურნალ-გაზეთი“ ამაკრეფილ ამბებს, თარგმნის „ჟურნალის“, თარგმნის „რუსეთს“, თარგმნის „წიგნი-ამბებს“, თარგმნის „გასართახს“, თარგმნის ხომ, რასაკვირველია, „ტელეგრაფებს“ და, ასე ვასინჯეთ, თარგმნის „ფელეტონს“, ან საშინლათ უნიჭოთ დაწახანილ მოთხრობებს ბეჭდავს შიგ. მხოლოთ ათასში ერთხელ, ხილათ—ასე ექვეით—ისე „ვილისთვის“ რაღა, განვითარება ვადოლისთვის „საკუთარი მეთაური“, რომელიც დაწერილია დიდი რიხითა, ლამაზი, გაკრიალებული ლექსითა წყობით, მარჯვე, მოქნილი სიტყვების ჩამოსხმით, მხოლოთ წინადადებათა ურიგო, შეუხამებელი დალაგებითა...

მაგრამ თქვენ, შეგნებული ქართველი კაცი, რომელსაც განვიზრახავსთ წიკითხათ ეს „მეთაური“ მხოლოთ იმეტომ, რომ რაიმე აზრი გამოიტანათ იქიდან, სახტათ რჩებით, სრულიად ხელ-ცალიგირი და გულამღერეული. რა იყო, რა ამბავია? „სწორეთ სულელი ვინმე შემოვიდა თქვენს ოთახში; დაჯდა და დაილულულა“. ვკითხვით თქვენს თავს: რას დაილულულეს, ნეტა რა უნდა თქვას?... მაგრამ ამაოთვერც ერთი დაბადებული იქ აზრის ნატამოსაც ვერ წაატყვება.

მკითხველის ყურადღების მისაქცევათ ჩვენ წავატანთ ხელს... თუნდ გუშინ-წინდელ № 247 განვითარებისას, სადაც მართლაც რომ გასაშტერებელი მეთაურია დასატებული.

აქტობრი ბრძანებს, რომ „შუა-გული, შუა ნასკვი ვერც წოდებულ აღმოსავლეთის საქმისა ოსმა-

ლეთია“... აქ, თავდაპირველშივე, ნებას უძალღებო ჩვენს თავს მკირე, სულ ბეწვისოდნა შენიშვნა შეცვადროთ პატრიცემულ ავტორს და ნუ შეგვირისხავს. „შუა-გული“ და, თუ გნებავთ, თავიც აღმოსავლეთის საქმისა მთლათ ოსმალეთი კი არა, მარტო და მხოლოთ სტამბოლი—ეს ზოგათა კლიტული, რომელიც შეადრის „დღევანდლის პოლიტიკის ტიკილს“ („პოლიტიკის ტიკილი“, ნეტა, რაღაა?).

„საკმარისათა, ბრძანებს ავტორი, ერთმა რომელიმე (სახელმწიფომ, ალბათ) ხელი ვაიწვინოს მსუქანის ნაკრის ხელში ჩასადგებათ, მაშინვე აირევა მონასტერი (რა შენიერი, წმინდა, დარბაისული ქართული სიტყვებია!), დიდი-პატარა ერთმანეთს დაეჯახება და...“ ამასვე, მხოლოთ ცოტათი განსხვავებულათ იმეორებს ქვეით: „თუ ერთი რამ დაინახა იმ შენობისა, რომელსაც აღმოსავლეთის საქმეს ეძახიან, არამც თუ თმა ყალბზე შეუდგება ვერპის პოლიტიკას („ვერპის პოლიტიკას თმა ყალბზე შეუდგება!“—სულ ასეთი მეტაფორებით უნებებია ავტორს მკითხველთან მუსაიფი); არამედ ყველა ხმაზე ხელს ვაივლებს და ტყვი-წამალი და, თოვ-ზარბაზნი და შეიქნება...“ მე ვმომბობ, რომ თქვენ, მკითხველო, არ დამიჯერებთ იმ საარაკო ამბავს, რომელსაც ამ წამში მოვასინჯებთ, იმეტომ რომ, მართლაც-და, ძნელათ წარმოსადგენია კაცმა ასე თავ-მოსხნათ „აპოკრიფის აქა-ბაქა“ და ქრიაშვილისებურათ კიდევ... კიდევ მესამეთ ვაიმეორას იგივე: „თუ ოსმალეთის საქმე აიხალა... აღმოსავლეთის, ანუ უკეთ ესთქვათ, საქმე ოსმალეთისა იმისთანა რამ არის, რომ თუ აიხალა, ყველას (ერთამ სახელმწიფოებსა) თავისი საკუთარი ტიკილი, ცალკე თაშში საცემი საქმე აუჩინდება და...“ აირევა მონასტერი, ყველა ერთმანეთს დაეჯახება“, რასაკვირველია...

კი, მაგრამ, რატომ, რა მიზეზია, რით აიხსნება, რომ „ოგიოთეული დიდი სახელმწიფო ვერპისა და იმისთანა პატარებიც, როგორც საბერძნეთია და ბალკანეთის სამეფონი, ამ გემრიელს კერძს დიდხანია თავს დასტრიალებენ, როგორც სევანი მძიგრს“—ამაზე ერთი კინტიკ არ არის ისე ვაკვირთაც დაძრული სტატიაში, ალბათ, იმეტომ, რომ ავტორის თვალთა ხელმისაღწერლათ არის დღევანდელი მიზეზი, რომელიც წარმოუშობავს თანამედროვე რთულ წარმოების ვითარებას.

როგორც მოგვხსენებთ, ვერპაში წარმოება უკვე რთულ ვითარების გზას ადგია, იგი დღითი დღე მატულობს და ფართოვდება; ბაზრის გუფართოვება და სიგრცე კი, პირიქით, ძალიან შეუმჩნეველათ და სუსტათაც მიდის წინ. ადვილ სასიარულო გზების დღლათ გამრავლება და მიმოსვლის სააკრავო ვადეი-

ლებს ყოველ წლობით, თანდათან, იწვევს იმ გარემოებას, რომ ყოველი ბაზრიდან თანამედროვე წარმოებაში მგერი გამოჩენა, მგერ სარგებლობა ნახოს. მაგრამ სწორეთ იმ ხალხთა შორის, რომელნიც უკვე გამოსულან წინათ ყოფილი ევლური მდგომარეობიდან, რომელთაც ცოტათი განუფითარებიათ კულტურა, კულტურული მოთხოვნილებანი, ბაზარი უფრო თანდათან სრულიად განსხვავებულ სახეს ღებულობს. რთუ იი კაპიტალისტური მრეწველობის საქონელთა გამოჩენა და გამოტანა ამ ბაზრებზე ჰკლავს, ანადგურებს ყოველგან ადგილობრივ საოჯახო, საფეიქრო და სახელოსნო ნამოქმედართ და ამით მოხვლევ კაცებსა და გლეხებს ჰქმნის პროლეტარებთ. „Что производить—ამბობს მეცნიერი— на рынок сбыта продукты капиталистической промышленности два существенныя перемены. При этом уменьшается покупательная способность населения, сокращая этимъ рынокъ сбыта, но вмѣстѣ съ тѣмъ—что гораздо важнѣе—при этомъ создается, вслѣдствіе образования пролетаріата, основа для созданія мѣстнаго капиталистическаго способа производства. Европейская крупная промышленность сама себѣ роетъ ямгду. Съ опредѣленной точки развитія, каждое дальнѣйшее расширение рынка обозначаетъ для нея возникновение новаго конкурента... Не говоря о Россіи... ამბობს იგივე—იაბონია, ჩინეთიც და სხვები გამოიდან მრეწველობის ასპარეზზეო, რომელნიც ახლო მომავალში ევროპის მრეწველობის ბაზარს არა თუ ვააზართოებენ, უფრო-და-უფრო შეამოკლებენო. და ეს კი მოასწავებს კაპიტალისტური წარმოების სრულ გაკოტრებასო...

რუსეთი, მართლაც, ყველაზე უძლიერესი და საშიშარი „კონკურენტი“ ამ ქვათ დასავლეთის და, განსაკუთრებით, ინგლისის წარმოების აღმოსავლეთისაკენ, საშინელი მტრობისა, მშუღერებინსა და განხეთქილების ჩამომკლები „ვაშლია“ სტამბოლი, ძალიან „გემრიელი და სახიფათოც“, როგორც ბრძანებს ჩვენი ავტორი. ამიტომაც, კულტურის ნიადაგზე ახლათ ფეხადგმულ რუსეთის იმპერიის გარეშე პოლიტიკის ერთი ყველაზე უპირატესი, ერთი ყოველ საქმეთა შორის უპირესი საგანი და მოთხოვნილება თვდაპირველშევე სტამბოლის—ამ ბაზრების ყელის—დაპყრობა და ხელში ჩაგდება იყო. მაგრამ ყირიმის ომს შემდეგ კი სწორეთ ერთ უსაქიროეს საგნათ გადაიქცა, ისეთ საგნათ, ურიადლი-სოთაც რუსეთის წარმოებისა და მრეწველობის ბედობლი უნდა დაჩრიდულიყო, მისი განვითარება შესაძინეათ ყოველად შეუძლებელი იყო... ეს იყო მიზეზი, რომ საფრანგეთის დამარცხებას შემდეგ 1870

წ., რუსეთმა ჩაიდლო თუ არა ხელში ორი ერთი მეორეზე ვადკიდებულ სახელმწიფოთა—საფრანგეთისა და გერმანიის გარეშე პოლიტიკის საწორი, ამ სწორეთ ლოგინათ ჩავარდნილს და „დავადმყოფებულს“ ოსმალეთს ომი გამოუცხადა და ჩვენი სახელმწიფოს ძლევამოსილი ჯარები სტამბოლზე იმ მანძილის დაშორებით მივიდნენ, რომ თითქმის დაინახეს ძველი აიასთავის ტაძარის გუმბათზე აშარული მინარეთი. მაგრამ აქ ინგლისის—ამ ზღადას სამეფოს ოთხი სამხედრო ჯავშნიანი გემი შეაყენებს რუსეთის ჯარებს და ერთი უპირატესი, ერთი უპირესი მიზანი კვლავ დარჩება განუხორციელებელ მიზნათ, კიდევ თავსატეხ საგნათ...

ცხოვრებაში ღრმით ჩანებულს არც ერთ საზოგადო მოღვაწისთვის საიდუმლო და დაფარული არ არის ეს ამბავი და, აი, სად მარხია მიეზი იმისა, რომ ევროპაში კაი ხანია შედგა, აგრე წოდებულო, სამთა კავშირი და მას, მიუცილებლათ, ბოლოს და ბოლოს უნდა მიეცედილს დიდი ბრიტანიის გასაკოცარი ძალ-ღონე და ოსტატობაც...¹⁾ ამას შემდეგ, სრულიად უაზროა და, მაშასადამე, უადგლოც ჩვენი პატივცემული ავტორის განცხებება იმის შესახებ, რომ ავსტრიას ეცედილება იტალია და „ორივეს გერმანია ხელს უხსნის მოქმედებისათვის“, ე. ი., უყურებთ იმ თავ-გასულ სახელმწიფოებს... სამთა კავშირი ერთმანეთის ინტერესებს იცავსო!! მაგრამ ამაზე უფრო გასამტერებელი ის ვაზლავთ, რომ „ორივე (ავსტრო-უნგრეთი და იტალია) ერთათ იღეწვიან ინგლისის სამხრეთათ...“ აი, სულელები და უუნურები, მართლა, ისინი ყოფილან!..

ჯერ ხომ ესეთი საკვირველი სიტყვები გამოთქვა ქართველ მკითხველთა საზოგადოების წინაშე ჩვენი ერთათ ერთი პოლიტიკური გავთვის დარბაისელმა და „გამპირახე“ პოლიტიკოსმა ევროპის სახელმწიფოთა ამ გვართ ორს დიდ ბანკათ გაყოფაზე; შემდეგ კი, სტატის ბოლოს, სწორეთ რამდენიმე სტატისონის ქვევით, აი, რა რიგათ ბრძანებს: „არაიენ იცის, როგორ გავა და გამოვა ერთმანეთში ევროპა, ვინ ვის მიეცედილება (!), ვინ ვის გაუწვდის ხელსა და საშველად მიიწვევს, თუ ოსმალეთის საქმე აშმალია!“ მ! აი, ნამდვილი სათვალისგერო „ლულულული“ და წარმოდგენა, თუ გნებათ, სწორეთ აქ არის, მოდოდ და... დასტებით. ზევით რას

¹⁾ სიამაჲ შეიძლება, მართლაც, მივიდეთ ის ყოველად უაზრო ფიქრს, რომ „სამთა კავშირი“ შექმდარავოს მარტო საფრანგეთის შიშითა და მის დასამარცხებლათ?! ავტ.

გეწირდა ავტორი და აქ კი, სტატიის ბოლოში, ჩასა ბრძანებს. ჭეშმარიტათ თქვენ თუ „არ იცით (ამას თქვენვე აღიარებთ), როგორ გავა და გამოვა ერთმანეთში ევროპა“, თქვენი დარბაისელი ვახეთის მკითხველებს, „დღევანდელი პოლიტიკის ტკივილის“ ისედაც უფიქროს, რისთვისა, რა ძალა ვადგიათ, ბა-

ტონებო. რომ გონებას უბნელებთ, აზრებს უბნობათ და სწორით ერთს უშვებდებლს, გაქინურებულ პოლიტიკურ სტატიას, რომელშიაც, არც აზრის ნატამალო, არც საგნის გარკვევის სახსენებელი არ მოძებნება?!

ხომღელი

თ ვ ა ლ ე ბ ა!

ს არკო სულის და გულის, გრძობა-გონების ს. რემლო; გალაღლით მიმტყუებელი, კარზე წაშწამით დამბეგლო...

თვალეზო! ქვეყნის ვარსკვლავათ მოციმციმ-მოკაშკაშენო!.. თქვენის ანდამატ-სხივებით უნდა ეღვმი ვაშენო!..

რომ აწ და სამარადსათ, ის იყოს ჩემი სადგური... სად ეგვა აღარ იქნება და აღარც გველი მაცდური.

რომ ცნობადისა „ხე“ იგი აღარ დამეგოს მე მახეღ

და სიყვარული უყვადვი წინ მივლევდეს ლეთის—სახეთ.

გავიადამებ ოცნებით მე მაშინ გრძობა-გონებას! ღმერთად ვაწამებ თქვენს მულობებს მსხეერპალად შეესწირავ მონებას!!

წამს საუკუნოთ მივითელი მარადათ საუკუნოსა!.. მაგრამ ოცნებით სნეული ვამ თუ ევლარამ მკურნოსა...

თვალეზო! - ქვეყნის ვარსკვლავათ მოციმციმ-მოკაშკაშენო! ჩემი ეღვმი სხვის კარზე როგორ ავაგო... ვაშენო?..

აგაი.

საყურადღებო ამბები

ადგ. განჯა: ამ სადგურზე, როგორც მკითხველებსაც მოეხსენება ორი სამკითხველო— წიგნთ-საკაცი არსებობს; 1) კონდუქტორების და 2) დეპოსი (მეკაშინეებისა), ორივე სამკითხველო საქმათ მიდღარაა ყურნალ-ვახეთებით და რუსული წიგნებით. ქართული წიგნები კი არც ერთში არ მოიპოვება; ამის მიზეზი ერთი მხრით ის გალაღეთ, რომ აქ ცოტათი შემდეგ ქართველი ცდილობს ქართული წიგნები თავისთვის შეიძინოს და ბევრსაც აქვს საქმათ. ამიტომ არის ჩვენი სამკითხველოები მოკლებული ქართულ წიგნებს. ახლა ქართული წიგნების კითხვა ისე გავრცელდა აქ, რომ სამკითხველოებში ქართული წიგნების უქონლობა მოამაკდინებელ

ცოდნათ ჩავეთვებდა აქაურებს, რადგანაც ბევრს აქვს სურვილი კითხვისა და როგორც წინათ მოგახსენეთ მხოლოდ ზოგიერთებს აქვს შეძლება თავისთვის შეიძინოს.— განსაკუთრებით ქართველი ამხანაგობის გამოცემანი (სიძიარისა გამო), უკანასკნელნი ძალა უნებურათ ეკაყოფილდებიან იაფუხასიანი წიგნების კითხვით; თუმცა ეს იაფუხასიანი წიგნები ამ ბოლო დროს საქმათ მოვეუბოება, მაგრამ მოვეხსენებათ მათი კითხვა ვერ დაეკაყოფილებს კითხვის მსურველთ, აი ამიტომ აქაური დეპოსი სამკითხველოს ქართველმა წევრებმა განეიზარახეთ დაეარსოთ ქართული განყოფილება

ჯერ-ჯერობით ვესურს შევიძინოთ „ქართული წიგნების გამოცემელ ამხანაგობის გამოცემანი, რათა ღარიბი მკითხველისთვისაც მისაწვდომი გახდეს ზემოხსენებული წიგნების კითხვა. ამ აზრის განსახ-

რციელებლით ჩვენ გავმართეთ ხელის მოწერა და იმედია თანა გრძნობასაც მოიპოვებს აქაურებში.

აგრეთვე იმედი გვაქვს მეორე სამკითხველს ვამგენიც ყურადღებას მიაქცევდნ ამ საქმეს და სამკითხველს შემოსავლიდან რამოდენიმე %/ს გადაუდგენ ქართული წიგნების შესაძენათ, მით უფრო იმედი გვაქვს რომ ამ სამკითხველში ქართველ წევრთა რიცხვი 30 არის.

ს. დ. — ქ.

* *

დაბა ანაში: (სენაკის მახრა) არცერთ დაბა-ქალაქს არ ჩამოაურჩებთ რომ სამკითხველო არ გვაქვოდეს. ისედაც უსაქმური მცხოვრებლები კარტის თამაშობაში და ქიეფში აღაგებენ დღევს. ჩვენი დაბის საზოგადოების სასარგებლოთ და წარმატებისათვის აკერ ექვსი წელიწადია იმართება ბაზრობა პირველ ენკენისთვიდან ათა დღის განმავლობაში და ძველი სენაკის იარმუკობას არ ჩამოაურჩება. აქ საქმით იყიდება ოთხ-ფეხი საქონელი, ადგილობრაუ აბრეშუმის ნაქსოვები—დარაიები და სხ. ყველა ისე ვეგებება ბაზრობას როგორც დღესასწაულს ასე ვაშინჯეთ ამ დღისთვის ტანისამოსსაც კი ახალს იყრავენ. მრავალ ფერადათ კონტათ გამოწყობილი მანდილოსნები ათასობით ეხევიან ბაზარს. ჩემი ფიქრით ამ ბაზრობას აგრე რიგათ სარგებლობა არ მოაქვს, ეიჯობინება კვირაში ერთი დღე იყოს დანიშნული, რადგან ოჯახი ღარიბდება, როდესაც ათი დღის განმავლობაში ოჯახს აწეება დიდძალი სტუმარი და მის გაძლოლას ბლიამათ ხარჯი უნდება. მარტო „კამენდაიიკებმა“ გული გააწვრილეს, წრეულს ოთხამდე იყო ჩამოსული.

დღმა ქარმა, ცუდმა ამინდებმა და სიცივემ წრევეანდელ მოსავალს ძალიან აენოა. აქაურების თავი-და-თავი სიმღიდრე სიმინდი არის და ისიც მოუსხლეელი დავიერჩა ასეთი ამინდების გამო.

ბ. დ. — ქ.

* *

ფშა-ჩქესურთ: ფშე-ხეცესურეთში მოგზაურობის დროს ერთმა ნაქრობმა, ფშეემა შემომჩილა: „ქისტებისაგან არც აღრე გეკონდა მოსვენება და არც ახლა გვაქვსო. ორი სამი წლის განმავლობაში ხომ სული შეგეხსუთეს ამ ბოროტებმა, ჩვენი მამულში არ შეგვიძლია, რომ ერთი საათით თვალი მოვაშოროთ ჩვენი საქონელს, მაშინვე მოგვპარავენ. ჩამოთვლაც ძნელია, რაც იმათ ამ ცოტა ხანში ცხენი მოგვპარეს და ეს უნდა მივაწეროთ უფრო იმას, რომ ჩაფრები ქისტები არიან. ამ ქისტებ-ჩაფრებს კარგათ

აქეთ შესწავლეული ფშე-ხეცესურეთის მხარეები, ამ ქისტებთან ხშირათ მოდიან თეიანთ ნაქრობი და ნათესავი ქისტები. ეს ვაებტონები როცა შინისკენ ბრუნდებიან ჩვენ ქვეყანაზე უნდა გაიარონ და რასაც მოახლეებენ ხოლმე მიერეკვებიან. სხვანაირათაც უღიერთა გვეპყარბიან. უწყალოთ გემატრევეენ თე-პირს, მაგრამ თუ ვაებედეთ და ხმას ამოვიღოთ ჩვენვე გემატყუენებენ. დღდათ დაგვევალებს და სამადლო საქმეს იზამს ჩვენი მახრის უფროსი, თუ ჩაფრებათ დააყენებს ჩვენ თანამოძმე ქრისტაინებს და ამითი აგეაშორებს მუდმივე ცარცვა-გლეჯას“, ჩვენ მხრითაც ვისურვებთ, რომ მახრის უფროსმა ყურადღება მიაქციოს.

მეზავრო.

* *

სოფ. წვე: (შორაპნის მახრა) ჩვენი ქვეყნის თითქმის ყოველი მხრიდან გვემის საიფიარი სოფლის მოხელეთა უსამართლობაზე და ვერც ჩვენი სოფელი აცდენია ამ ბედს. იმის მაკირათ, რომ საწყალ დააჯარულ გლეხს, თავის ვაჭირებულთ მდგომარეობა შეუმსუბუქონ ეს მოხელენი ყოველ ღონისძიებას ხმარობენ, რომ თეიანთი ბატონური მოქმედებით ჰათზე იფარეშონ. აი, ერთი უსამართლობა, რომელიც ჩაიღწია ჩვენში სოფლის ნაცვალმა: ნაცვალს მამასახლისიდან ბრძანება მოსვლიდა, რომ ხაზლისთვის თავი შეეყარა და სასოფლიო „კანცელარიაში“ ჩაეყენა, რადაც საქმისთვის ყრილობა ყოფილიყო დანიშნული. ნაცვალს რამდენიმე კაცი შეეკრიბა და გზას დადგომოდა „კანცელარიაში“. გლეხს პ. გ.—ძეს, რომელიც თავის ეენაში მუშობდა, დაენახა ეს თე-შეყრილი ხალხი და ვაკვირებოდა, რადგან არ იცოდა მიზეზი თუ სად მიდოდენ. ნაცვალმა მიამახა მუშას პ. გ.—ძეს: „მალე წამოდი „კანცელარიაში“, ყრილობა არის“. გლეხმა პ. გ.—ძემ უპასუხა: „შე დოლოცილო, შეგეტყობინებია ან გუშინ, ან დღეს დღლით, მოვეშაბებოდი, ან საგზალს წამოვიდებდი. ან ამდენ ადგილს მაინც არ მოეთესადეო. ეს ხომ ვაობრდება ახლა, თითო ბათმანში (ბათმანი ჩვენში ცხრა ოყას იწონის) ათათ შაურს ვაძლევ და სად მაქვს მე ამდენი“. ნაცვალის ვაბრახნა ამ სიტყვებზე, აღბათ ეწყინა, როგორ მიხედავს ამის თქმასაო და გადაუტბა ეენახში; მალე, მალე, გემის თუ არა? შენ როცა ბრდავ უარის თქმასაო, მიუახლოვდა საწყალს და ხელსაბიგვი ჯოხი გადაქარა ზურგში და თან მიამახა: „ამ სამ წელიწადის შენი ბატონი ვარ და სულს ვაკიმწარბოა“. — „კაცო, დამაცალე, ფეხს მაინც ჩაეციემა და წამოვიყო“, ძლივს მოახერხა შემინებულმა გლეხმა,

მაგრამ სანამ ის ვენახის ნაპირას მივიდოდა, სადაც მას ფენ-საცმელები ჰქონდა შენახული, ნაცვლი სულ ტრტველა ფეხებზე ცემდა ხელსაბიჯგ ჯოხს და ასე ცემა-ტყეპით წაივლო წინ; მიატოვებინა საწყალს ეენახში მოთესილი სიმინდი, თოხი და ისე, არც იმის ცოლ-შვილს შეუტყუია, წაიყვანა „კანცელარიაში“; ეინ იცის, იქნება კიდევ შიოდა, მაგრამ ამის განსჯაში, ეინ შედიოდა?

მოთმინებლან გამოსულმა პ. გ - ძემ სიტყვები შეუბრუნა და, აი, ამის გამო, თუ როგორ გამიზნა სიტყვების შებრუნებაო, ნაცვალმა, იმავე „კანცელარიაში“ უჩივლა, მაგრამ ის ხომ არ უჩივლია, რაც ნამდვილი იყო, არა, სხვაე ბეერი მოიკონა და ტყუილები დაწამა საწყალს. რასაკერაფელია ნაცვლი მოიგებდა, მოწმებს ბეერს იშოვიდა, და ესეც რომ არ

იყოს, „კანცელარიაში“ ხომ ყველა მისი ნაცნობი და თანამოსამსახურებელი?

სხვაე ბეერი რა უსამართლობა ხდება ჩვენს სოფლის სამმართველოში. მაგალითად, წლის ბილეთის („პასპორტისთვის“) ბლანსს, რომელიც მანეთი და ცხრა შუური ღირს, ჩვენი მამასახლისი ჰყიდის თორმეტ აბახათ. საწყალი გლეხი, რომელიც ნახევარ ბათმართით ყიდულობს სიმინდს, თორმის ერთი ორათ აძლევს სახელმწიფოსაგან გამოგზავნილ ბილეთში. თუ ეინვე გაბრეყდა და ჰკითხა მამასახლისს, ამდენს რათ მახდევინებო, გიპასუხებს წყრომით: ეს ბეუდის ფულიაო, ბეუდს ვანა ქირა არ უნდაო? გლეხები გულ-საკლავათ გაიძიხან ხოლმე: „საწყალი გლეხისთვის არც გათენებულა და არც გათენდებოა“.

გაგისი

ბაში-ახუცი

(ისტორიული მოასწრობა)

გუბღნი მოსოჟის სტუდენტებს.

(შემაგვი *)

ბაყენით მიტყუებული და აღერსით თვალახეული კახეთი, მიხედა, რომ უბედურებაში იყო ჩაეარდნილი, მაგრამ თანვე იგრძნო თავისი უძღურებაც და გაკვიდა ხმა. — სულ არაობას ცალ-უდელი ხარი სჯობიაო* თქვა, თავის სანუგეშებლათ, და წუშერიო კისერი უღელსს.. ეინც აღრე ამილახერ ობას, ამირჯებობას, ეშოკაყაბაშობას და ამირზარობას არათ აუღებდა, დღეს იმას ჩაფრობაც კი ენატრებოდა. სიღარიბე უფრო მაღალ წოდებას დაეტყო და სიმშლით გამწარებული თავდაზნაურობა, დაბალ-წოდებას დაწეა თავზე... ერთმანეთშიაც ისე აირ-დაირიერ, რომ სისხლბოროტობა აღარასა ნიშნავდა და ნათესაეი ნათესავს აღარ ჰზოგავდა, ოღონდ კი ჩაპოჩენოდა რასმე! — თავის წმინდანები რომ აღარ აკონდებოდათ, „ყვეენის თავის მხეს“ ფიცულობდენს.. და თუ აქა-იქ სამდე თავდაზნაურობაში რიკიანი ეინვე გამოერეოდა, ჯერ კიდევ ვადაურჯულელებული და სამშობლოს მოჭირისს უყოფე, თავისიანებსეც არ მოწონდთ და უკეინებ-

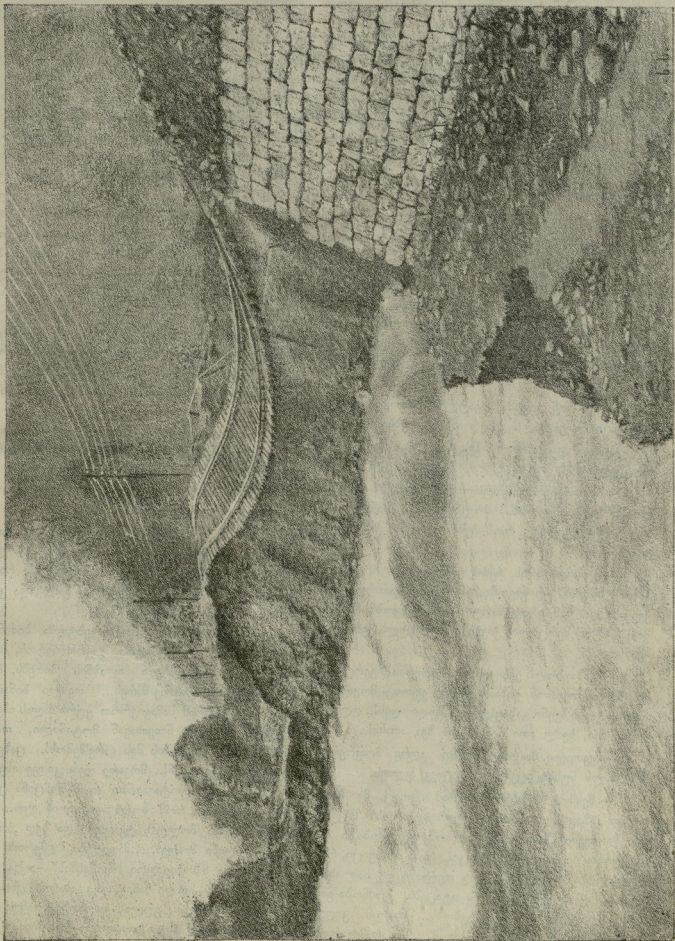
დენ. — გლეხობას კი, იმ მუშა ხოლხს, რომელიც ყოველ დღე მამა-პაპების მოწამურ - სისხლს, სამშობლოს მთაბარზე მსხვერპლათ დათხუელს, პატიოსან, შრომის ოფლს აღერიდა, არ ჰქონდა ჯერ კიდევ საერო კავშირი გაწყვეტილი... მზათ იყო, რომ კვარჩიეთ ანთებულოყო და უცდიდა მხოლოთ ნაგერწყლებს, საიდანვე მონაცქესს.. ამ დროს, სწორეთ ამ დროს, ცხოვრებდა კახეთში ახმეტის მებატონე, ბიძინა ჩოლავაშვილი, ბუნებისაგან უნაკლოთ შემკული, რომლის გულიც ეერაფრით ეერ მოიგეს თათრებმა ეერკ რისხეთია და ეერკ წყალობით. კახელებს უყვირდთ მისი ახირებულობა და ათვალწუნებული ჰყავდათ...

„გაგონილაო“ — ანბობდენ თავადები — ბედი კარზე მიდგომია და ეგ კი ჰირეულობს.. შინ არ უშევებსო! „ყვეენის თავის მხემე?.. ჩვენ უნდა ვიყოთ მაგის ადგილას, რომ ქვეყანა გავკვირიოთ და მტრებს თვოლები დაეუყენოთო“. ამისთანები რამ ბეერი ესმოდა ბიძინას, მაგრამ ხმას არ იღებდა... მხოლოთ ნაღვლიანათ აქნედა თავს.

ერთ დღეს ბიძა მისი ჯანდღერი ესტუმრა. ეს ჯანდღერი ისეთ კაცთაგანი იყო, რომელიც აქეთაც არის და იქითაც; დროს შეჭყურებს!. ხან წაღმა ხნავს და ხან უტულმა ჰფარცხავს!.. თათრების წყალობით გადიდაკცებულს დიდი გავლენა ჰქონდა კახეთზე... თითქმის, პირველი ეფხირი იყო მთავარმართებლისს.. მის უკითხვათ ფეიქარ-ხანი წყალსკან და აცაქცედა და ახლოც თურამ იმას გამოგზავნენ მოცეკლუათ ჩოლავაშვილიან. სადილზე ნელ-ნელა სიტყვა შეაპარა მასპინძელს და გამოიწეია სალაპა-

*) ის. კაგლი № 48.

შალდოდაზის შედეგი: ბოლოთის და წიფის შუა რკინისგზის ლიანდაგი წვიმის დროს, ფოტოგრაფი კლოარას გადაღებულია.

რაკოთ: ჩემო დისწულაო—უთხრა სხვათა შორის—
 მე მხოლოდ შენი ახირებულობა მაკირებებს.. ღეთს
 მოკემული ყოლიფერი ბევრი გაქვს.. ჭკუა არ გა-
 კლია და გონება!.. ზედიე ვწყალობს, მაგრამ შენ
 კი შენი თავის მტერი ხარ!.. მითქემს და კიდევ
 გეტყვი, რომ იქ სასახლის კარზე ბედნიერება მოგე-
 ლის და შენ კი აქ მოგიყვას ნაცარ-ქექიასაითი!..
 რას ჩააქვდ ამ ახმეტას? [ად გაგვეტყევა] შენი არ
 არის? ცაღბა ის არის, რომ შორიანდ მოიხვეტო...

—კაცო და გუნება, ბიძაჩემო!.. მე აქაც კმაყო-
 ფილი ვარ!.. ცოტა წმინდა მირჩენია ბევრ უწმინ-
 დურს!..

—უწმინდურს?!.. როგორ თუ უწმინდურს-
 მაშ ჩვენ სულ გასერილები ეყოფილვართ, სასახლის
 კარზე ვინცა ვართ?

—მე მხოლოდ ჩემ თავზე მოგახსენებ.

—შემედარი ხარ!.. შეგზედ სხვებს, როგორ
 ხმარობენ დროს და რა რიგათა ცხოვრობენ!.. ღმე-
 რთმა ნუ მოგიშვალს ყენის თავის მზე!.. ღღეს
 მისი წყალობით, ავთ, თუ კარგათ, ქვეყანა პურს
 ჭამს.

—ჰმ!.. შინ ლუქმას გვაკლიან პირიდან და გა-
 რედან კი ნასუფრალს გვიყრიან ძაღლებსაითი,

—რომ იმეც ზღარ გმექნეს, ხომ სიმშლით
 ამოვწყდებით?!

—უწმინდურ სიკოცხლეს მე წმინდა —სიკედი-
 ლი მირჩენია და სანამ მოკვედებოდე, მანამღი მა-
 ინც კიდევ ვეცდები, რომ ჩემი ლუქმა როგორმე
 დავებრუნო.

—გვიანდა არის, ჩემო დისწულაო!.. ძალა აღ-
 მართს ხნავსო, არ გავინა? მანგრე აღარ ფიქრობს
 ქვეყანა და შენ ერთი მარტო რას ვაწყობ? ნათქვა-
 მია: „ერთი მერცხლის ჭიკჭიკი გაზაფხულს ვერ მოი-
 ყვანასო“.

—გაზაფხულს ვერც ერთი მოიყვანს ღეცრც ათა-
 სი! მაგრამ თვითონ გაზაფხულს კი ერთიც მოყვას და
 ათასიც, ვეებ ჩენი გაზაფხულიც მოდიოდეს!.. ღღეს მე
 ვარ ერთი, ზედალ ათი იქნება და ზეგ ათასი!..

—ყთოლი მაგრამ ხშირათ აღერ მოგერინოლ
 მერცხალს სუსხი სცემს და სიცივე ჭკავს.

—მესმის, ბიძაჩემო, მაგრამ მაინც მე ჩემდა
 თავათ გაზაფხულის მახარობლობის დროს სიკედი-
 ლი მირჩენია ზამთრის წინასწარმეტყველობაში მე-
 დიდღურათ სიკაცხლეს!.. ვიცო!.. განა არ ვიცო, რომ
 დიდკაცობა ტუბილია?.. სად თიერანი და სად ახმე-
 ტა?!.. იქ ყოლიფერი თვალს იტაცებს, გრძნობა-გონ-
 ნებას ზიბილავს და კუჭს ატკობს... მაგრამ კიდევ
 მაგისი მეშინია!.. არ მინდა, რომ ის გადამივარდეს

გულიდან, რაც უნდა სიკედილამდე მახსოვდეს და
 ვეტრულდე.

აქ, ამ პატარა ახმეტაში, ყოლიფერი მაღამათ
 ეცხება ჩემ გრძნობა-გონებას: მიწა, წყალი, მთა
 კლდე, ტყე და ველი, ყველა ერთად ნათესაურის
 კავშირით ვადაბმულა ჩემთან!.. ვგრძნობ რაღაც ერთ
 სისხლბორცობას მათთან! ვგრძნობ და ჭირს ადგი-
 ლათ ვიტანა!.. ამის სამაგიეროს რას მომიტყის უტ-
 ხოეთი?.. რათ მინდა შენი ვარცვანი, თვალ-სატ-
 ყუური ღიდ-კაცობა მაშინ, როდესაც დამალული
 გრძნობა-გონება იჩაკრება და სულს აჩიავებს! ტუბი-
 ლია თქვენი შარბათები, მაგრამ ვერ გავცვლი იმ
 ჩემ ღვინოზე, რომელიც ჩემი მამა-პაპის სისხლით
 არის წაიღათ შეფერილი!.. გემრიელია თქვენი მუ-
 რასა-ღამაშები, მაგრამ მე მაინც ჩემი ქვეყნის პური
 მირჩენია, ის პური, რომელშიაც ჩენი ძველების
 ნაწილები ურევია... დიან, ნაწილები!.. ჩენი საყანე-
 ები მათის ძველებითა და ხორკით არიან დაპოხიე-
 რებულნი!.. მართალი არის ჩენი გლვხ-კაცობა, რო-
 დესაც ღვინის დაღვის დროს პირჯვარს იწერს და
 პურის გატენის წინეთ ჯერ პურს ემთხვევა!.. ის,
 წმიდა-წმიდათა, ზიარება ჩენთვის... და ჩემს სამ-
 შობლოს რომ ვაგშორდე, საღდა მივიღო?!.. არა,
 ბიძაჩემო, არა!.. ისინი ჩენთვის უტუხა არიან და
 ჩენც იმათთვის!.. რაც ბუნებასა და საუკუნოებს
 არ შეუხორცობია, მისი შეწვება ტყუილია!.. არა
 გამოვა-რას!.. ან ვაგშორდე და ან სიკედილი!.. ორ-
 ში ერთი აუცილებელია!..

ეს რომ თქვა წამოვიარდა ზეზე, გავიარდა აი-
 ვანზე და დაიწყო გიგივით სიარული... ჯანდერმა
 გადააქინა თავი, „ვიამე, ჩემო დისწულაო, რა კაცი
 იღუპებით?!“ თქვა მწუნარებით, გამოვიდა კარში,
 შეჯდა ცხენზე და გაუღდა ზვას.

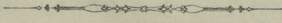
დადანს იბორცა გამოჩორებულმა ბიძინამ და
 რომ დაღალდა ღღე-ღალმის გაყრის დროს, ჩამოჯ-
 და ტახტზე და გადახედა ალაზნის პირებს. ზნელი
 თანდათან იქერდა არე მარეს... თვალი სინათლესა
 ჰკარავდა, მაგრამ სამაგიეროთ ყური ძალს იჩენდა...
 ალაზნის შხულით, ნიაგისვან მოტანილი, თითქოს
 შესჩივის და შეხვეწის მის გარემოში!.. ცაზე ვარ-
 სკლაფები აკაივდენ!.. მთავარ ჯერ კიდევ ისევ მთას
 ეუარო... მაგრამ ცოტაოდნათ კი შემოსცინა ცის კი-
 დეს. ეტყობოდა, რომ შორს აღარც ის იყო... აქვე
 ახლოს გაისმა „შოლტის ტაკუნნი და ზედ „ოროვე-
 ლას“ ღიღინი მოჰყვა. „მადლობა დმერთს! რომ
 კიდევ ერთი მშობლიური ხმა მესმის!—თქვა ამოხ-
 ვრით ბიძინამ—ღიღინ ხანია, რაც ახალმა ცხოვრებამ
 გადაფხუვა კახლის გულის ფიცარზე ღღემდე ღრმათ
 დაბეჭდილი მისი ისტორიული ნაგრძნობი და ნათი-

ქრები!.. ქართულ ტკბილ-ლიდის, ვაშკაცურ შებ-
მატკბილებას და სასოების მომგერელ გალობას ბო-
ლო მაუღლო თათრულმა შექაქანებამ!.. ტკბილი ჩა-
ნგური და სალამური ზურნა-ქიანურმა ჩაჰკლაბა!..
მწალოთ ეს ორი საეალოლო ხმა „ოროველია“ და
„მუშლი მუხასა“, კიდევ შერჩენია მუშა ხალხს... და
მადლობა ღმერთს, სანამ ესენიც არ მივიწყებულან,
ჯერ კიდევ იმედა!.. —წილაპარაკა ბიძინამ, ამ დროს
თავი ამოყო გადამიდან მთვარემ... ნელ-ნელა გა-
დმოშვა მთის წვეროზე. სამკურნალოთ მიჰფინ-მოჰ-
ფინა სხეები ცა და ქვეყანას. გამოადგინა სიბნელე-
ში სულ-განაბული არე-მარე. დაქროლა ნიაე-
მა, აბიბინდა მდელი, აშრიალდენ ფოთლები,
შეირბენ ბუჩქები და ერთხმათ შეუქიქიეს ბულ-
ბულგებამც!.. ბნელით გამოსულმა ქვეყანამ სული
მოიბრუნა და დანაღვლიანებულ ბიძინასაც გული
დაუტტება. —გზაზე გამოჩნდა ურემი... ნელ-ნელა მო-
დენიდა მესხრე კამბჩეებს და „ლიდის“ სათვალავს
უხშირებდა: „ნუ ეძალები წყალ-დიდსა, უნდა ეძებ-

დე ფონებსო!.. ხერხი სჯობია ღონესო, თუ კაცი მო-
ვიგონებსო!“ შემოსძახა მალაღის ხმით და თან „ხი-
ოც“ მაიყოლა შოლტის გატლაშუნებით. —ბიძინა შე-
კრთა: უტბათ წამოდგა ზეზე და ზეცას დაუწყო ყურე-
ბა... ღიღბანს ხმას არ იღებდა... ბოლოს თითქო გა-
მოერკვია, წაილაპარაკა: ეს რა გავიგონემ?! —მიწამ
შემომტყორცნა, თუ ცამ ჩამომბერა ეს საგულისხმო
სიტყვები? „ხერხი სჯობია ღონესო?!, საიდანაც
უნდა იყოს სულ ერთია.. უვანგებოთ ცაცა და მი-
წაც ორივე მუნჯია!.. ჩემი დღე ხნის გრძობა-გო-
ნების ქაილი ამ ორმა სიტყვამ უნდა გადასწვი-
ტოს?.. დიას! დიას!.. ახერხი სჯობია ღონესო!“
ხერხი! ხერხი!! მაგრამ ხერხი საქვეყნო და არა სა-
პირადო!.. ციურნო მნათო! თქვენ იყავით მოწამე
ჩემი განზრახვის და თავლები ჩემის მოქმედების!.. —
თქვენ კიდევ ჩასული არ იქნებით, რომ მე მოჩრი-
ლებით მივმართავ ფეიქარ-ხანს.

აგაგ

ძვილებური ლექსი

(გრაგალ მუსრანსვის მიერ თქმული)

ოუელი ვით ბრუნავსა,
ვინა ვისთვის ზრუნავსა,
ვისგან ნაშრომ ნაღვაწა
ბოლოს ვინ დასთარგუნავსა.

ეკრძალენით ყოველნი
მცბიერებით მპოვლნი,
უსამართლოთ შემკრებნი
ბეერი ენახეთ მთხოველნი.

მართალი მშვიდი წყნარი
არს კეთილ საქებარი,
აგაზაკს ბოროტი სდევს
სად იყოს და სად არა.

გეაროვნობა ცუდია,
თუ კაცი თვით ბრუნდია,
არას არგებს ბაქები
გავსებრბა ქუდია.

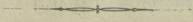
ქვიანი თუ არს ლოთი
სძულს მას სიცივე შუოთი,
ლოთს ვალე გამოფხიზლდეს,
გიცს კი აქცს მარად ქოთი.

მეტყარა შერცხეება
თუ ეს არ ეხსოვნება,
ზოგჯერ თქმა სჯობს არა თქმას
ზოგჯერ თქმით დაშავდება.

სხვისათვის ორმოს მიხრელი
არის გონებით ბნელი,
თითონვე ჩაეარდება,
დღე დაადგება ძნელი.

გონიერისთვის კმარა
რაც იცის სრულ ყოს ჩქარა;
უგუნური კისრულობს
რაც იცის და რაც არა.

ვის აქცს მდიდრისა შური
სჯობს სწავლას უგდოს ყური,
სიბრძნე იპყრობს სიმდიდრეს
მას განაბნევს უგნური.

ქართლ-კახეთის შვერთების ისტორიიდან.

(შემდეგი*)

ამდენათ მართალია ის აზრი, ვითომ ერეკლემ უკანონოთ იგღო ხელში ქართლის ჩვენი ფიქრით არავითარი უკანონობა არ ჩაიდინა მეფე ერეკლემ, როცა მამის სიკვდილის შემდეგ ქართლის ტახტი დაიპყრო. ამ დროს ვახტანგ მეფის ჩამომავლობა რუსეთში იმყოფებოდა. როგორც წინათ მქონდა მოხსენებული, ვახტანგის უფროსი შვილი ბაქარი ცდილობდა ტახტი დაებრუნებინა, მაგრამ მისმა ცდამ ამათ ჩააბრა. მან თავის განზრახვას სრულიად თავი დაანება, თუმცა ოჯიცი-ალურათ იგი ქართლის მეფეთ ითვლებოდა. ბაქარი გარდაცვალდა 1750 წელს ქ. მოსკოვში და დასაფლავდა დონის მონასტერში. ⁸⁾ მის მეორე ძმას გიორგის არავითარი უფლება არ გამოუცხადებია ქართლის დაპყრობის შესახებ. ამგვარათ 1762 წლამდე ამ ქვეყანაში მეფეთ იყო თეიმურაზ II, დამტიკებული ნაიდრ შაჰის ფირმანის ძალით. ამ წელს კავალიცვალა თეიმურაზი და კანონიერათ ქართლის სამეფოს გვირგვინი გადაეცა მის ერთთ ერთს შვილს—ერეკლე მეორეს. ამ საბუთის გარდა მეფე ერეკლეს ქართლის ტახტი ეკუთვნოდა დედის მხრივაც. თამარი იყო ასული ვახტანგ VI-სა. ამ მეფის ჩამომავლობიდან საქართველოში დარჩა იმპერატორის თამარი, რომელიც ერთ დროს ქართლის მმართველათვ ირიცხებოდა. როცა ერეკლემ ქართლ-კახეთი შეიერთა ერთ სიკატრას ქვეშ, ვახტანგის შვილის შვილი ალექსანდრე გოუზინსკი იმყოფებოდა რუსეთში. ამ დროს ამ ბატონიშვილს არავითარი უფლება არ გამოუცხადებია შესახებ ქართლის ტახტის დაქირაბა. იგი იყო დიდ მგვობაში რუსეთის იმპერატორის პეტრე III-სა. ალექსანდრე მსახურობდა გვირგვინში და ირიცხებოდა იმპერატორის პოლიცის კაპიტნათ. იმპერატორ პეტრეს სიკვდილს შემდეგ ალექსანდრე ბატონიშვილს მოაქვდა ის პატივი, რომელიც მას წინათ მქონდა. ახალ რუსეთის მთავრობას არ მოსწონდა ალექსანდრე გოუზინსკი, რადგან იგი იყო მეტად მოუხსენებლის ხასიათის კაცი და ამასთანვე პეტრე მესამის პატივის მცემელი. ამიტომაც მთავრობის განკარგულებით იგი დაითხოვეს სამსახურიდან. ⁹⁾ ორ მისს 1766 წელს ალექსანდრე ბატონიშვილი

მოიყვანეს ქალაქ ყიზლარში, ჩამოართვეს ჩინები და მონღოლი და მისცეს უფლება, წაუსულიყო, სადაც ენებადა, რუსეთის გარდა. აი სწორეთ ამ დროს, როცა ეს ბატონიშვილი უსაქმურათ დარჩა, მამის მოაგონდა მას თავისი სამეფო ქართლი; მაგრამ გვიანდა იყო. ამ ობლათ დატოვებულის ქვეყნის პატრონათ 1762 წლიდან ირიცხებოდა ერეკლე მეორე. ამ გვართ ვახტანგ მეფის ჩამომავლობამ სამუდამოთ დაკარგა უფლება ქართლის ტახტზე. პოლიტიკურ მოსაზრებამ აიძულა მეფე ერეკლე, რომ შვერთებინა ეს ქვეყანა თავის სამეფოსთან და დიდინის განკალკევებული ქართლ-კახეთი ვაქცილებინა. ამ პოლიტიკურის წადილით იყო გამსჭვალული მეფე თეიმურაზიც, მაგრამ მან ვერ განახორციელა თავისი აზრი. კეთილ განწყობლება ქართლ და კახეთის შორის მის დროსაც სუფევდა, მაგრამ ეს ერთობა იყო დროებითი, დამყარებული მხოლოთ მამაშვილურ სიყვარულზე. საჭირო იყო ნამდვილი შეერთება ამ სამეფოთა მქედრო პოლიტიკურ ნიდაგზე და აი კიდევაც მიადწინა ერეკლემ ამ პოლიტიკურ შეერთებას. 1762 წლიდან ქართლ-კახეთის ისტორიაში იწყება ახალი ხანა, ახალი ეპოქა. ეს იყო, როგორც სამართლიანათ ამბობს ისტორიკოსი ე. პეტრო, „დრო ხალხის აღდგენისა, სარწმუნოების და ზნეობის აღორძინებისა, იმედთა აღფრთოვანებისა. მეფე ერეკლე თავისის ხანგრძლივის მოღვაწეობით და მოქმედებით იყო კე მპოლიტიკურ წარმომადგენელი ამ დროისა“. მაგრამ ჩვენმა სამაწუხაროთ, ბევრმა ჩვენმა წინაპრებმა, ვატაკებულებმა მხოლოთ წერილმანი ინტერესებით, ვერ შევიგნეს ის დიდებული აზრი, რომელსაც ერეკლე ემსახურებოდა. ამ ვაებატონების პოლიტიკურნი მოუშვადებლობა, პოლიტიკური დაუხედველობა—მეტათ ვასაოცარია. გული სწევით და ნაღვლით მვეცება, როცა ვაგანდება, რომ სწორეთ აი ახიერებულს და უახრო პოლიტიკოსებზე იყო დამყარებული ჩვენნი საყვარელის საქართველოს ბედ იღბალი... ბედკრულო სამშობლო! რა მწარე დაცინვა ცოდნია ხანდისხან უკუღმართს ბედს!..

1751 წელს საქართველოში ოსმალეთიდან მოვიდა პაატა ბატონიშვილი, ¹⁰⁾ უკანონო შვილი მეფე ვახტანგ VI-სა. მან ვატარა მეტათ აღვლევებული ცხოვრება. როცა ვახტანგი რუსეთს ვადასახლდა, მას პაატაც თან ვაყვა. სწავლა-განათლება პაატამ მიიღო რუსეთის არტილერიის სკოლაში. მამის სიკვდილს შემდეგ მან რუსეთს თავი დაანება და ევროპაში წავიდა. რამდენიმე ხანი აქ იმყოფებოდა; შემდეგ გაე-

*) ის. იმპერია № 49
 8) Introduction, Brosset. ფ. 1—30. დაკლებილია „კასუშტის გეოგრაფიაში“—ფრანგულ ენაზე.
 9) Mat. Вутова Томъ II, 114.

¹⁰⁾ კასუშტის ისტორია. გამოც. პეტრეს მიერ. ფ. X.

მგზავრა სტამბოლს და აქედამ კი მოვიდა თავის სამ-
შობლო ქვეყანაში. თეიმურაზმა და ერეკლემ დიდის
პატრიუთ მიიღეს პაატა ბატონიშვილი. იგი დიდხანს
არ დარჩენილა ქართლ-კახეთში; რაღაც მიზეზების
გამო პაატა ბატონიშვილი იმერეთში გადავიდა და
შემდეგ გასწია სპარსეთისაკენ. ქართლ-კახეთის შე-
ერთების შემდეგ პაატა ისევ განდა საქართველოში.
1765 წლიდან იგი შეუდგა მეფე ერეკლეს ღალატს
რომელიც მისთვის მეტათ ტრაგიკულათ გათუდა.

პაატა ბატონიშვილი ძალიან გაუმეგობრდა დი-
მიტრი ამილახვარს, რომელიც ასრულებდა სახლ-
უხუცესის თანამდებობას. ეს უკანასკნელი ძალიან
ემტრებოდა ამ დროს მეფე ერეკლეს. ამის მიზეზი
იყო შემდეგი: უფროსი შვილი ამილახვარის გიორ-
გი, იყო სიმე მეფე ერეკლესი. მას კოლათ ჰყავდა
მეფის დაი ერისაბედი. სხვა-და-სხვა მიზეზების გამო
ერეკლემ უფრო განაცხადა ამ ნათესაობაზე. ანტონ
კათალიკოზის ნება დართეთ და მისი კურთხევით
ამილახვარს და მეფის დას კოლ-ქმრობაზე ხელი
აღებინეს. ამპარტუვან დიმიტრი ამილახვარს ეს ამ-
ბავი ძალიან ეწყინა. მან ფიცი დასდო, რომ უმკვე-
ლოთ ჯაკოს ამოიყრიდა მეფე ერეკლემ. პაატა ბა-
ტონიშვილმა მალე შეიტყო, რომ დიმიტრი ამილა-
ხვარი არ არის ერთგული მეფე ერეკლესი. ამიტო-
მაც მან განუხარა მეფის მტერს თავისი საიდუმლო
პოლიტიკური განზრახვანი. პაატას წადილი ჰქონდა
ქართლის ტახტი წაერთმია ერეკლესთვის და თეი-
მონ დაედო ამ სამეფოს გერგვინი. იგი ამტკიცებ-
და, რომ: „თუმცა მეფე ვახტანგის უკანონო შვილი
ვარო, მაინც მე უფრო მეტეფრის ქართლის მეფობა,
ვიღრე ერეკლესაო; ეს უკანასკნელი ჩენი მკუის
გვარისა არ არისო, არამედ უცხო ტომისაო“. პა-
ატამ აქვე დასახელა რამოდენიმე თავადიშვილი, რა-
მელთაც აღუთქვს მას დიდი შემწეობა. ამაზე დიმი-
ტრი ამილახვარმა, რომელიც ამ დროს ავითარყოფ-
ბის გამო ლაგინში იწვა, პასუხათ უთხრა პაატა ბა-
ტონიშვილს შემდეგი: თუ ღმერთმა ჰქნა და არ
მოეცდითა მე თვითონ კარგათ ეიცო, როგორც გა-
დელხედი მეფეს მის უსამართლობასო“.

ამ გვართ შესდგა წრე მეფის ორგულთა. საქ-
მის მოთავთ ითულებოდენ პაატა ბატონიშვილი და
დიმიტრი ამილახვარი. დიდის მომზადებით ესენი შე-
უდგენ შეთქმულობის საქმეს. შემთქმელნი მოქმე-
დებდენ ფრთხილათ, ფარულათ, რათა მეფის მომ-
ხრეთ არ გავგოთ ეს ამბავი. პაატას და დიმიტრის
თავისი უახრო და სრულიად უსაფუძველო განზრ-
ხვა უნდა აესრულებინათ 1765 წელს. ამ ბოროტ
გეგმებში ერთენ ზოგიერთი ქართლის თავადიშვი-
ლებიც: 1) შვილი დიმიტრისა ალექსანდრე ამილა-

ხვარი, 2) ელიზბარ თაქთაქიშვილი. 3) მისი შვილი
იასე. 4) ციციშვილი დიმიტრი და 5) ახლო ნათე-
სავი მეფე ერეკლესი აბდულა ბეგიშვილი—დავით
ბატონიშვილი. 11) ეს ზემოთ დასახელებულნი პირ-
ნი შეთქმის დროს ქალაქში იმყოფებოდენ. მათ გა-
გზანენს ქართლ-კახეთში წერილები და ზოგიერთ
მეფის წინამდევ თავადიშვილებს თხოუდენ ამ საქ-
მეში დახმარებას. როგორც წინეთ მოვიხსენიე, შე-
თქმის მიზანი მდგომარეობდა იმაში, რომ ერეკლეს
სახლობა ძირიან-ფესვიანათ ამოეწყვიტათ და ქართლ-
კახეთის მეფეთ დაესეთ პაატა ბატონიშვილი, აკცი-
ფრიალ მეცნიერი“. მე ვეცდები დაწერილებით ავეწე-
რო ეს მეტათ სანტერესო ამბავი, რომელიც ნათ-
ლათ ახსიათებს წარსული საუკუნის ზოგიერთ მო-
ღვაწე პირების მოქმედებას და საქციელს. ჩვენ ხელ-
ში გვაქვს ორი ისტორიული წყარო, რომელიც შე-
ეხება შეთქმის ამბავს. ეს ორი უმოთაგრესი მასალა
თავის მ-მართულებით და შინაჩით ერთი-ერთმა-
ნეთს ეწინააღმდეგება. ერთი აღწერა შეთქმისა ეკუთვ-
ნის თეკლე ბატონიშვილს. 12) მეორე—ეკუთვნის იმ
პირს, რომელიც მოწაწილობას იღებდა შეთქმაში.
ეს იყო ჩენი ცნობილი ალექსანდრე ამილახვარი.
ავტორი პირველის აღწერისა მთლათ გავაცეხულია
ერეკლე მეფის სიდიადით და ცუდათ იხსენიებს მე-
ფის ორგულთა. მხოლოთ ალექსანდრე ამილახვარი
ლანძღვის მეტს არას აჯადრებს მეფეს. მან რუსეთში
დაწერა ერეკლეს წინამდევ ერთი წიგნი სახელათ:
„Исторія Георгианская“. 13) აქ სხვათა შორის ავტო-
რი დაწერილებით მოგვითხრობს თავის გვარის თავ-
გადასაქალს და დიდის აღტაცებით იხსენიებს თავის
ბიძის გიგი ამილახვარის მოქმედებას. ავტორი, გატა-
ცებული შურის ძიებით, ცდილობდა გაეფრცელებო-
ნა რუსეთში ის ზრი, ვითომ მეფე ერეკლე თავის
ქვეყანაში მეფურათ კი არ იქცევაო, არამედ რო-
გორც ქვეყნის მცარცველიო. 14)

აი ამ ზემოთ დასახელებულ წყაროების შთან-
ხმებით ჩვენ შეგვიძლია აღვადგინოთ ნამდვილი
ისტორიული ამბავი.

აღ. ვასკეანაშვილი

11) შედეგი ვასეთის ცხოვრებისა. ფ. 506. ციციშვი-
ლი დიმიტრი აქ არის მოხსენებული გელას ციციშვილით.
12) ეს ამბავი თუკლეს გუგუხანა მომსწრე მართ-
გან არა ერთისაგან, დას ბეგისაგან“. ამ დაწერას იმა-
ვით აღ. ორგულიანის თხზულებაში.
13) ეს თხზულება ქართულიდან გამოცხადდა და
დაიუქდა რუსეთში 1779 წელს. დედანი ქართულს
ენასზედ ნებისა შრით, დაწარგულია.
14) ამ წიგნის გარდა ალექსანდრე ამილახვარმა გა-
მოთარგმნა რუსულიდან მოთხრობა, რომელსაც სახელად
ჰქვია „დღამირა გურასია“. 1776 წელს დაიქრა. ის,
წინააქთისვის წიგნთ-საცავის კატალოგი.

მ თ ე ე ლ ა

(ზღაპარი)

X.

შეფლგა*)

ართლაც, რატომ არ ეციობხეთ, რა მოხდა მუცელას სამშობლოში, როცა იგი დღევანდელმა მოიბატონა? დიდი ამბავი მოხდა. ეს ხომ ერთს წაქში მოაგლო მთელს ქვეყანას. შეიძრა დიდი და პატარა ამ დიდებულის კაცის დაკარგვანზე. მეფემ ოთხსავე ქვეყნის კუთხებზე გაგზავნა კაცები მუცელას საძებრათ. ძმებიც ხომ მუცელას ძებნის მეტს სხვა საქმეს აღარაფერს აკეთებდენ. ოჯახი დაეიწყა და მხოლოდ ის იყო იმათი ფიქრი მკვდარი მაინც სადმე ეპოვათ თავიანთი ძმა. ყოველი ცდა ამათ დარჩა. მუცელას ძმებმა ჯარით და ჯამათით ერთხელ გაუარეს კიდევ ახლო იმ ადგილს, სადაც მუცელა ჰყავდათ დღეებს დაწყებულს და იძახოდნენ: „მუცელა, ეი, მუცელა! სადა ხარ, სად მიიმალო... მუცელას საპრობილეს ვერა ჰხედავდენ, რადგან მას უჩინ-მაინის ქული ეხურა. მუცელას ერთხელ შემოგსკა კიდევაც ძახილი, იცნო, მიამსგავსა თავის ძმის ყარამანას ხმას და აქედამ ისეთი შემბლავლა „აქა ვარ, აქაა,“ რომ დღეები დააფეთიანა, მაგრამ მის ხმამ ადგილს ვერ მაწოა, რადგან იმასაც უჩინ-მაინის ქული ეხურა, თუმცა ეგონა ვაგვარენ და საცა ჩემი მხსენლები მიპოვნინან და გამათავისუფლებინან.

მუცელას ცოლი მარინე მეორე დღესვე მკითხავთან წვიდა. მკითხავი ახლოს ცხოვრებდა, მაგრამ მისი თავ-შესაფარი ქობი არა ჩანდა, ისე ღრმით იყო მიწაში ჩამჯდარი, ხოლო შესავალი მელის სორასავით მიხვეულ მოხვეული ჰქონდა. მარინე რომ შეედა მკითხავის სამკითხაოში, ცხვირში ეცა გამაბრუნებელი სუნე—ეს სხვა-და-სხვა დამწვარი ყვავილების ბოლი იყო. მკითხავი სამ-ფეხა ჩიკაზე იჯდა. წინ წყლით სასვე ხის თევზი ედვა, თევზზე მიკრული სამი საწითელი ნათობდა. პირ მოკუმული იჯდა ბებერი ცალიერი ძელი და ტყავი იყო, ყალბად გამხმარს ძელსა ჰკავდა; წერილ-შავს თვალებს გველივით აცემიებდა. მისული იცნო, მაგრამ ადგილიდან არ დაძრულა, ხოლო ხენქმას, მანქვას მოპ-

ყვა, რადგან მუცელას ამბავი იმასაც გაგებულნი ჰქონდა. ისიც კარგათ იცოდა, რისთვისაც მარინე მივიდა.

—შეეცოდე, შეეცოდე, მამატიე უფალო, დაიწყო ბებერმა ბოდეა: ვიტანჯები, ფრიალ ვიტანჯები, ვარ ტყვეობასა უღმერთო დღეების ხელში; ველი, ვუტლი, მეშველს და არაფერს ჩნდება; უფალი ითხოვს ჩემგან ცოდვათა მონანიებას. ნუ შექმინდებით, ნუ გაიტყბთ გულს, ეიხსნი ბოროტებისაგან, ბოროტთა ბუყალებისაგან თავს და ისევ მთელსა და ცოცხალს იხილავთ მრავალ ტანჯულ მუცელას: —უწყინარი იყო, გენაცვალე, იმას რა ცოდვა ექნებოდა? უთხრა მარინე მკითხავს.

—ეგ ღმერთმა ჩვენზე უკეთ იცის. დიდი რაღაც ცოდვა ჩაუდენია, მაგრამ (სვე ცოცხალი, მთელი დაგებრუნდებათ სახლში, ნუ შეწუხდებით. ანუ გემა მკითხავმა.

მარინე გალაღებულად დაბრუნდა სახლში და ყველას შინაარსი—გარყულს, ახარა, რომ მკითხავმა მითხრა ქმარი ცოცხალი დაგებრუნდებო.

მეფეც, ხომ ვიცით არა ნაკლებ იყო დაღონებული მუცელას დაკარგვით, ესლა უფრო ჯგერი გაუთეცედა; რადგან მის სამეუოში გამოჩნდა ერთი ვიღაც უცხოელი „მსმელი“, რომე უზენად ამბობდენ მუცელას დაჯგბნის. ეს ხომ მივეის შეურაცყოფა იყო და აგრეთვე მთელი სმა ქამებისა.

—ახ, სად არის ჩემი მუცელა, იტყოდა მეფე, რომ ხელათ არ ვაგავენტრინებ ამ უცხოელს ლამის რომ ჩემი სამეფო შეარცხენოს—მეფემ დიდი საჩუქარი აღუთქვა, ვინც ამ ახლოთ გამოჩენილს მსმელს აჯობებდა. რამდენმა შეაკლა იმას თავი სახელებსა და საჩუქრის გულიანთების; რამდენსა გაუსკდა მუცელი, დამართა ჯღოში, მაგრამ მაინც მჯობნი მისი, არა ჩნდებოდა. მუდამ უცხოელი რჩებოდა გამარჯვებული.

XI.

ღრა მილიოდა და მუცელას ხსნა არ იყო საპრობილედან. დღეები უფრსაც არ იბერტყენენ; ეტყობოდა რომ არაფერს არა ფიქრობდენ მუცელას განთავისუფლებანზე. მუცელას კა სიმშლით ფერდინფერდზე მიყრა, თვალები ჩაეხოცა, ყბებზე მართალი ხახვის ფურცელივით თხელი ტყავი-და ცკა. ხუმრობა როდია ერთი თვე უსმელ-უქმელობა. საყვარელი იყო რომ არა კვდებოდა. თითონაც უყვირდა. განა არ იმითი ხსნიდა ამდენ ხანს ცოცხლათ დარჩენას, რომ წინათ მოკრული ქონი მშველსო. დღევანდელ სიკვდილს ელოდა მუცელა, ლოცულობდა,

*) ის. „კვლეა“ № 49.

ვედრებოდა უფალს ცოდვითა მიტევებას, რომელიც ეხლა თვალ-წინ ენახებოდა.

— ღმერთმა დაწვევლასთ, ღმერთმა ამოაკლას თქვენი ჯიში და ჯილაგი! ღმერთსა ეთხოვ ჩემი ცოდვილი პირით, რომ გადავახდევინოთ ჩემ მაგერი. ეაჰმე, თქვე უღმერთობებო, თქვე ურჯულოებო, თქვე მოუწითალებო თქვენ! გველებო, შმაბიანო გველებო!.. უღმერთობებო, ანო სულელებო!.. ღვთის მშობებო, შენ გაეცი ამათ პასუხი, შენ აზღვეინე ჩემი სისხლი: დააქციე ამათი ოჯახი, ამოჰლიტე, ამოფხვერ ძირ-ფიჩინათ, რომ ქრისტიანს კაცს მოსვენება მიეცეს. ამას ამბობდა ბრახ-მორეული მუცელა. დევნებდა ერთმანერთს თვალი გადაეღვს და პირზე ღიმილი შეუთამაშათ.

— რაო, მუცელაგ, შეწუხები?! გაგვი რაღა? იქნება სიკვდილს აპირებ? ხომ არ გინდა გვაგაოი-სუფლოთ? თქვი რაღა, ხმა ამოიღე! — დავითხენ დევნებო.

მუცელას ნუგეში მიეცა, იქნება ღვთისაგან ტუსალობის ყველი გამოვიდო და მხრებში შეინიჭუნა, სიხარულმა გაუბრძინა გულში. ამ გვარათ არა დროს არ უკოხხათ დევნებს; აქ რაღაც ამბავი უნდა იყო-სო, ფიქრობდა იკი.

— მოითხოვეთ რაც გინდათ, შეხედეთ თქვენს ღმერთს, არ გეყოფათ ჩემი ამდენი ტანჯვა?.. მოამკალით მაინც და გაძებით ჩემის სისხლითა და ხორციით.

— გაგათავისუფლებთ, მხოლოთ იმ პირობით კი უთხრეს დევნებმა, თუ შენს სულს ჩვენ მოგვცემ. ამ დროს ფხიანამ მიუტანა დიდბრძინ სპილოს ბეჭი, რომელზედაც მუცელამ გაქირებით ე. ი. აღმა-ჩაღმა და შემდეგ გასწერიე, წაიკითხა შემდეგი სიტყვები: „როგორი ყოფილა სიმშლიო?“ ძლიერს მიჰხედა მუცელა წაითხულს, ბოლოს თავი დაჰკიდა და ღრმით დაფიქრა; ფიქრობდა იგი იმას, თუ ალბათ იმ გოხაკეთაც ასე ვშივეგბოდათ რომელიც იმის დიდებულს დარბაზს შეჩერებოდენ და ღალადებით თხოვდენ ლუკმა-პურს; მაშინ არ ესმოდა მათი ყოფნა და ეხლა კი თვალ წინ წარმოუდგა მათი დაკონკილი ტანისამოსი, დაღრეჯილი სახე. მეტათ დაფქრა ძნელათ ასასრულებელმა დევნების თხოვნამ.

— სული უფლისაა. — მიუგო დევნებს მუცელამ კარგა ფიქრის შემდეგ, — მე როგორ უნდა მოგვცეთ ღვთის ჩადგმული სული?

— შენ მხოლოთ თქვი: „მიიღეთ ჩემი სულიო“ და შემდეგ ჩვენ თითოთ ვიცით. ჩვენ გვედავოს შემდეგ უფალო, პასუხს ჩვენ გაეცემთ, შენ არხეინათ იქნებო. უთხრეს დევნებმა.

უნდა დაეკარგა საიქიო, დაუსრულებელი ბედნიერება წუთიერი სიცოცხლისათვის. მაგრამ ამ დროს მუცელას წარმოუდგა ვაშლილი სუფრა თავის დარბაზში. ძმები, ცოლი, სტუმრები, ქეფი, ღვინო, შექცევა და სხვა-და-სხვა. მეტათ ტბილათ ეჩვენა სიცოცხლე: თან თავის სანუგეშოთ ისიც ითქვრა — სიტყვით მიეცე მსულს, ხოლო გულში „არას“ ეიძახებო. და თუ ვსეც ცოდვით ჩამეთვლება მოვიჩინებ: საყდრებს ავაგებ, ქვირეობლებს, გლახკთ დავასაჩუქრებო. ჯერ კი სხვა ღონეს მიჰპართა: მოდი იქნება ჩემის ძმების და ცოლის სულით შევიჯვრიო წყევული სულელებო.

— ეერ გავებედა, ეერა. — უპასუხა მუცელამ, — ხოლო... თქვა მან და დახმდა.

— თქვი რაღა? ხოლო რას გევიქან? ეერ გამეტებ და ბრძანდებოდე მაგრე. — თქვეს დევნებმა.

— ხოლოთ ეს, — უთხრა მუცელამ ყოყმანის შემდეგ, მოდით სხვა რიგათ მოვირგდეთ, თქვენ გენაცვალთ მუცელა.

— როგორ სხვა რიგათ? გეთხარია იქნება ყაბულსა ვართ.

— მოდით პო... მოდით... იცით რა გითხრათ... ჰოო!.. მოდით ჩემის ძმების, ძმებისა... დიღ ღა რა ექნა, ოჰ, ღმერთო! ძმების სულს... გულში კი „არაო“ იძახოდა მუცელა.

— ძალიან კარგი, ეგ ძმების და ცოლის სულიც ჩვენ უნდა მოგვცე, მაგრამ შენი სულიც უსათუოთ ზედ უნდა დავისართო. — თქვეს დევნებმა.

— მოდით ძმების და ცოლის სულს დამჯერდით, თუ გწამთ უფალი, ჩემი სული ჩემთვის იყოს. ან კი რა ვაგვიხდებათ ერთი კაცის სული, თუნდ გქონათ, თუნდ არა. თქვა მუცელამ და გააქვიტა თვალები, იმედი მოეცა იქნება დამთანხმდენო.

— ჩვენთვის შენი სული უფრო საჭიროა, თქვეს მათ: ჩვენ შენი სული იმათ სულებს გვიჩვენია. თუ შენს სულს მოგვცემ ახლავე გავათვისუფლებთ და გაგზავნით შინ მშვიდობით: იცხოვრებ, როგორც იცხოვრებოდა და იხარებ, როგორც გიხარნია, ისევე იცხოვრებ — ამოგზნდება სული. უთხრეს დევნებმა ისეთის რიხით, ისე მტკიცეთ, რომ ეჭვი არ იყო საქმე ისეც მოხდებოდა.

— ესტატე დაკეანი საღლა? კარგა ხანია იმისი ხმა აღარა მსმენია. — იკითხა მუცელამ.

— ესტატე დაკეანი გულში-წინეე გაუშვით სახლში... ის ეხლა არხეინათა ზის თავის კრახზე. — მიუგეს დევნებმა.

— სასყიდელი მოგვცათ რამე, თუ ისე თქვენ სასულიეროთ აპატიეთ!

საქართველო
საქართველო

— ჩვენს სასულიეროთ არვისაც არ ვაპატიებთ. სული მოვეცა, თავისი საკუთარი სული და უწევნეს ხზოს ტყაუი, რომელზედაც თავის ხელ-მოწერით ჩა-ებარებინა ესტატეს დევებისათვის სული.

მუცელა ეხლა გამხნედა. ალბათ ისე ცოდო არ უნდა იყოს სულის გაყიდვა გაჭირების დროს, თორემ სამილთაწერილის კაცი რათ იკადრებდა ამა-საო. გააწყვიტა მუცელამ სულის მიცემა სტყეით და გულში კი „არას“ თქვა. ენით შენაცო-დარის მონანებას კიდევ მოვესწრებო, ფიქრობდა.

— ეჰ, რა იქნება. თქვა მუცელამ:—მოიტათ საწერ-კლამი, მიიღეთ ჩემი სული (გულში: არა, არა ვატყუებთო) თქვა მან ბოლოს დროს.

დევებმა მოუტანეს დიდი ვახეხილი ხზოს ტყა-ვი და მუცელაც შეუღდა წერას. ხოლო წინ-და-წინ-ვე ბოდში მოინდა — ჩქარა წერა არ შემოძლიან რადგან დასუსტებული ვარო. ჩვენთვის რომ ეთქვათ წერა მაინც არც სხაპა-სხუპით იცოდა. შეუღდა მუ-ცელა ტაბათით წერას; შუბლზე ჭირის ოფლი დაას-ხა:—მომიცია ჩემი, ჩემის ძმებისა და ჩემი მეუღლის სული; აქ მუცელა შეღდა და უნდა ეთქვა: არა, არაო, ჩემათ რასაკვირველია, მაგრამ დევებმა ააჩქა-რეს.

— ჰა, ჩქარა, ნუ ტორტმანობ. რასაც სწერ იგივე იფიქრე, ტურებს ნუ „აქმატურებ“ თუ არ გე-მეტება ის გეითხარი.—თქვეს დევებმა გაჯერებით.

— ეზღავე, გეთაყვანეთ, ეხლავე, თქვა მუცე-ლამ და განავრძო: ჩემი...

— დაწერე რაღა „სულიო“ დაუყვირა რქიანამ.

— სული, სული! დაიღრიალეს დევებმა. კარ-გათ დაწერე!

„ჩემი სული“. განაკრძო მუცელამ: „თქვენ ქა-ჯეთის დევითათვის და ჩემთა ძმთა და ჩემისა მეულ-ლისა, მე სოფელ უძღებარის მცხოვრებმა, სმა-ჰამე-თში მღებარება მუცელამ“.

— ყოჩაღ, ყოჩაღ! დაიძახეს დევებმა და ისეთი მზიარულდება შეეკნათ, რომ სულ მალლა-მალლა ხტოდენ.

ვაჭა-ფშაგელა

(შემდეგი იქნება)

რედაქტორ-გამომცემელი ან. თ.-წერეთლისა.

ქართული თეატრი
კერას 26 ნომბერს

მირეული ვასტროლი ევ. მესხისა

ქართული დრამატული საზოგადოების დასისაგან წარმო-დგენილი იქნება

ქნ ევ. მესხისა ბა-ნი ეფთიანი კ. მესხის მონაწილეობით პირველათ ახალი პიესა

I

მომლი უხახსლოდ

დრამატ. სურათი 1 მოქ. ტაბოკ. თვ. გ. შერვაშიძის მ-ერ

II

აღლუმი

კომედია 4 მოქმედ. ტაბოკ. ვ. გუნიას მ-ერ

მონაწილეობას ღებულობენ: ე. მესხისა, საფა-როვისა, ჩერტეზიშვილისა, ჩხიძისა, ბერიგვანაიისა, გურგენიძისა და სხვ. ბ-ნნი ყოფიანი, მესხი, გუ-ნია, სვიმონიძე, გედევანოვი, კანდელაკი, შათირი-შვილი, მჭედლიშვილი, აღამიძე და სხვ.

ადგილების ფასი ჩვეულებრიბვით

შეკრდებისათვის ადგილები ლაქებას უკან რნ ჯმ.

დასაწყისი სწორეთი 8 საათზე

ახლო მომავალში იქმნება ბენეფისი კ. მესხისა რეისორი გლ. ალექსეე-მესხისვიდო

დაიბეჭდა და ისყიდება

ველა პართული წიგნებით მოვაჭკრებთან

1895 წლის

პედლის ქართული პლენდარი

შეგენილი გრ. ჩარკვიანის მიერ

ფასი 40 კაპ.

გარეშე პირთ შეუძლიათ მოითხოვონ თბილი-სში, ს. მ. ლაზარევის სამწერლო ნივთიულობის მა-ლაზიაში და „წერა-კითხვის“ წიგნის მაღაზიაში.